

О. М. ЯСТРЕМСЬКА

*Харківський національний економічний університет
ім. Сємена Кузнеця*

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ОНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто питання активізації інвестування в інноваційний розвиток суб'єктів господарювання. Обґрунтовано необхідність проведення на державному рівні управління політики фінансової та організаційної підтримки інноваційних проектів, що супроводжуються значним інноваційним ризиком. Розглянуто досвід розвинених країн із застосування методів державного регулювання інвестування в інновації. Запропоновано використовувати лізінг та лояльну амортизаційну політику як головні напрями активізації інвестиційних процесів інноваційної діяльності підприємств для їх технологічного оновлення.

Ключові слова: активізація інвестування, інноваційний розвиток, суб'єкт господарювання, державний рівень управління, інноваційний ризик, лізінг, амортизаційна політика.

Вступ. Вихід з економічної кризи в Україні вимагає від суб'єктів господарювання активних дій щодо оновлення фондів для інноваційного розвитку. Таке оновлення повинно базуватися на інвестуванні у пріоритетні об'єкти, в якість яких доцільно обирати прогресивні технології, обґрунтуванні методів ефективного управління цим процесом як з боку суб'єктів господарювання, так і державних органів управління. Інвестування у технологічне оновлення дозволить на основі змін у технологічних процесах, організації виробництва й надання послуг з мінімальними змінами структури й якості основних виробничих фондів досягти максимально можливих результатів забезпечення розвитку суб'єктів господарювання. Тому інвестування в інновації є пріоритетним напрямом, який вимагає обґрунтованого управління на всіх економічних рівнях: макро-, мезо- й мікро.

Доцільно підкреслити особливе значення у цьому процесі органів державного управління, виважена політика яких дозволить впроваджувати такі заходи управління, які здатні забезпечити очікувані результати виходу з економічної кризи у мінімально можливий термін.

Постановка завдання. Вирішенню проблем управління інвестиційною та інноваційною діяльністю приділяли увагу вітчизняні та зарубіжні науковці, такі як І. Р. Бузько [1], Дж. Ван Хорн [2], В. А. Лукшин [3], А. М. Марголін [4], П. А. Орлов [5, 6], В. М. Хобта [7]. Їх дослідження є підґрунтям для подальшого розроблення пропозицій з управління процесами оновлення суб'єктів господарювання на основі впровадження інновацій. Проте у більшості робіт науковців, як правило, глибоко досліджуються окремі методи, напрями вирішення нагальних практичних проблем інвестування інновацій без урахування їх можливого комплексного застосування на всіх економічних рівнях з пріоритетом макроекономічного, тобто державного управління, як такого, що є стрижнем оновлення економіки. У цьому зв'язку, метою даної статті є висвітлення пропозицій з державного управління інвестуванням у технологічне оновлення суб'єктів господарювання для забезпечення їх інноваційного розвитку.

Результати. До форм державного регулювання інвестування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання слід віднести [1 – 8]: визначення пріоритетних сфер та об'єктів інвестування в інновації; податкове регулювання інвестиційної діяльності; регулювання інвестиційної діяльності через надання фінансової допомоги інвесторам щодо пріоритетних інноваційних проектів; проведення відповідної кредитної та амортизаційної політики; регулювання форм і умов фінансового інвестування; експертизу інноваційних проектів у процесі розроблення державних інвестиційних програм; забезпечення захисту інвестицій; регламентування умов вивозу капіталу для здійснення інвестицій за кордоном.

В сучасних умовах господарювання в Україні розвиток інвестиційної діяльності стримується завдяки корупції у владі, нестабільності політичної ситуації, непрозорості реприватизаційних процесів та податковому навантаженні малого підприємництва. Так, автор вважає, що реприватизація в Україні знаходиться у затягнутому стані і проводиться з грубим порушенням законодавства і це негативно впливає на імідж держави. У визнаних

на державному рівні пріоритетах розвитку інвестиційної діяльності було виділено правильні напрями її активізації, але, на жаль, повною мірою не реалізовано такі заходи як зниження податкового навантаження, забезпечення стабільності політичного середовища, активізація діяльності із створення позитивного іміджу як держави, так і окремих суб'єктів господарювання щодо їх значущості для реалізації інноваційного розвитку.

В умовах економічної та політичної кризи в Україні актуальним є розв'язання проблем інвестування ризикованих інноваційних проєктів, таких, що спрямовані на освоєння нових технологій або випуск нової продукції. Розробленням та впровадженням таких проєктів головним чином займаються фінансово спроможні суб'єкти господарювання, оскільки такого роду діяльність пов'язана зі значним ризиком банкрутства: як правило, з 10 інноваційних проєктів лише один виявляється вдалим [3]. В Україні потрібно створити систему державної підтримки венчурного бізнесу, використовуючи досвід США та країн ЄС. У зазначених державах інноваційну діяльність всебічно підтримують органи державної влади та місцевого самоврядування. Зокрема, у США прийнято федеральний закон, згідно з яким урядові відомства повинні субсидіювати діяльність суб'єктів господарювання, спрямовану на реалізацію ризикових інноваційних проєктів, а також бути замовниками їх продукції. Крім того, для забезпечення діяльності венчурних фірм використовуються кошти банків, вклади пенсійних і благодійних фондів, страхових компаній та інших організацій. Для задоволення фінансових потреб ризикових підприємств створюються спеціалізовані інвестиційні банки та фонди.

В Україні розвиток венчурного бізнесу почався в 1992 р. Нині на території України діють такі фонди, як «Україна», «BlackSeaFund», «WesternNISEnterpriseFund». Їх фінансування здійснюється за рахунок коштів Європейського банку реконструкції та розвитку, а також уряду США. Слід зазначити відсутність в Україні банків та фондів, які виконували б аналогічні функції. З одного боку, це пов'язано з тим, що українські бізнесмени не мають необхідних для цього коштів. З іншого – ризиковий бізнес передбачає наявність ефективного законодавства, а в Україні воно поки що недосконале.

Як свідчить аналіз, держава не поспішає брати на себе зобов'язання щодо захисту та підтримки венчурного бізнесу. Разом з тим, з огляду на сталу практику розподілу Державного бюджету України за останні роки, інноваційному підприємництву розраховувати на серйозну фінансову підтримку держави навряд чи доцільно.

У регулюванні інвестиційної діяльності щодо технологічного оновлення суб'єктів господарювання заслуговує на увагу досвід Тайваню. Уряд цієї країни понад два десятиліття практикував надання податкових знижок за цільові результати. Так, протягом 50-х років здійснювалося адміністративне і фінансове сприяння розвитку імпортозамінювального виробництва. Починаючи з 1960 року стимулювалося нарощення експортного потенціалу. Тільки тоді, коли в країні значно розвинулася промисловість, інфраструктура, зріс рівень реальних доходів громадян, первинним об'єктом регулювання уряд Тайваню почав розглядати умови здійснення інвестиційної діяльності. Це виявилось у тому, що замість формування цільових завдань він почав визначати пріоритетні галузі залучення інвестицій.

Досвід уряду Індії для України корисний тим, що завдання з реформування економіки цієї країни у 60-х роках і завдання, які сьогодні необхідно виконати в Україні, принципово не відрізняються. В Індії, як і в Україні, результати інвестування не визнавалися первинним об'єктом регулювання. Законодавство регламентувало умови вкладення коштів, їх використання, оподаткування тощо. Регулювалася галузева спрямованість інвестицій, іноземний капітал розглядався як один із основних засобів підвищення загального технологічного рівня економіки. При цьому чи не найважливішим пріоритетом було збереження незалежності національної економіки від впливу іноземних транснаціональних компаній.

У процесі реалізації «нового курсу» у США після 1932 року ефективним виявилось посилення державного контролю над інтенсивністю виробництва продукції промисловими підприємствами, що привело до припинення спаду цін унаслідок надвиробництва.

Контроль, як головна складова програми виходу з економічної кризи, використовувався у таких державах як Англія і Франція. На початку 30-х років у Англії втілювалася політика контролю над обсягом іноземних ін-

вестицій, над обсягом і характеристиками імпорту, а також над експортом готової продукції. Критерієм ефективного контролю був баланс між товарно-інвестиційними потоками в країну і рівнем збуту товарів як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках. Приблизно таку ж політику в період великої депресії провадив уряд Франції.

Високою контрольованістю інвестиційних потоків характеризується й економічна система Японії. Шляхом стимулювання високого рівня заощаджень Японія контролює обсяг внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Розміщуючи вклади за кордоном, вона здатна підтримувати високий рівень внутрішнього споживання і заощаджень. Висока норма заощаджень забезпечує контроль над грошовою масою. Стимулювання інвестування за кордон приводить до постійного перевищення експорту над імпортом.

Аналіз цілей, механізмів, інструментів державного регулювання інвестиційної політики, які пропонуються в наукових роботах і використовуються на практиці [1 – 8], доводить, що ніякі з них не є ідеальними і не можуть претендувати на винятковість. Тому часто використовуються різні змішані варіанти цієї політики з урахуванням мінливості економічної ситуації. Загальновизнано, що ефективна інвестиційна політика є умовою економічного зростання. Інвестиційну політику для інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в Україні слід диференційовано та взаємозалежно аналізувати на трьох рівнях: державний (макро-), регіональний (мезо-) і підприємницький (мікро-).

Виходячи з аналізу існуючих в даний час інструментів регулювання інвестиційної діяльності, визначаються задачі інвестиційної політики держави, з яких основними стають безпосередня її участь в капіталовкладеннях і формування сприятливого середовища для зростання інвестиційної активності, надання підтримки підприємствам «життєзабезпечення», об'єктам соціальної сфери, заохочення приватних інвестицій в пріоритетні сфери розвитку економіки. При виробленні інвестиційної політики необхідно встановити пропорції інвестування інноваційних проектів з різних джерел (державних, регіональних, місцевих, позабюджетних). Розробку інвестиційної політики доцільно здійснювати не тільки для країни і регіону, але і для кожного району, міста окремо. Кожен район, місто основну

частину своєї інвестиційної політики формує самостійно, з урахуванням економічних напрямів, розроблених на державному і регіональному рівні.

У формуванні інвестиційної активності важливу роль відіграє структура джерел інвестицій за секторами економіки, яка відображається в рахунку капіталу системи національних рахунків, окремі елементи якого змінюються під дією грошово-кредитної політики держави.

Перелік та вплив засобів державного регулювання на інвестування інновацій можна продовжити формуванням лізингових відносин в Україні. Лізинг є формою непрямого державного регулювання. Для становлення лізингу необхідно одночасне проведення стимулюючої бюджетно-податкової і грошово-кредитної політики. Дослідження міжнародної практики лізингу й тенденцій його світового розвитку доводить, що він є ефективним інвестиційним інструментом і важливим елементом державної інвестиційної політики. Проведені дослідження світової практики доводять, що від 20 до 40% усіх інвестицій в країнах з розвиненою ринковою економікою здійснюється через лізинг. Питома вага лізингу в інвестиціях в основний капітал підприємств в Австралії доходить до 20%, в Канаді – до 24%, у США – до 30%. [5]. В Україні цей показник за останні роки не перевищує 10%. Світовий досвід свідчить, що лізинг розвивається швидко, тільки одержавши податкові стимули. Так, однією з основних передумов швидкого розвитку лізингу в США, Німеччині, Франції та Росії були саме податкові стимули: прискорена амортизація та інші інвестиційні податкові пільги. В Україні не створено налагодженого механізму прискореної амортизації обладнання, отриманого за лізингом, діють неефективні ставки амортизаційних відрахувань за предметами лізингу. Узагальнюючи досвід Росії та інших країн, з метою стимулювання розвитку лізингу в Україні за рахунок надання додаткових пільг лізингоотримувачам у рамках фінансового лізингу, доцільно застосувати диференційовані коефіцієнти 1,3 (для 2 та 3 групи основних засобів) та 1,1 (для 1 та 4 групи) до діючих норм податкової амортизації для об'єкта лізингу, який значиться на балансі лізингоотримувача, що дасть змогу, зменшити оподатковуваний прибуток. З урахуванням цих коефіцієнтів квартальні норми амортизації об'єктів лізингу будуть складати по групах: 1 – 2,2%; 2 – 13%; 3 – 8,125%; 4 – 16,5%, замість діючих 2%, 10%, 6,25% та 15%. Крім того, при оподаткуванні лі-

зингових операцій доцільно для лізингодавця забезпечити зменшення ставки податку на прибуток з 25% до 20%, а ПДВ – з 20% до 15%. Реалізація вищезазначених заходів прискорить розвиток лізингу в Україні, що дозволить активізувати та підвищити ефективність реального інвестування на підприємствах, а також буде сприяти створенню нових робочих місць та більш швидкому подоланню наслідків фінансово-економічної кризи. Істотною перешкодою на шляху розширення ринку лізингових послуг, які надають іноземні лізингові компанії, є діюча в Україні практика оподаткування податком на прибуток повного обсягу лізингових платежів нерезиденту. У світовій практиці оподатковуванню підлягають тільки відсотки й комісійні, які і є безпосередньо "прибутком" лізингодавця, а не загальна сума лізингового платежу. Таким чином, в Україні на сьогоднішній день не існує діючих економічних та податкових стимулів, які сприяли б розвитку лізингу. Банкам доцільно рекомендувати зменшення або скасування податку на прибуток при наданні довгострокових кредитів під реалізацію лізингових контрактів. Грошово-кредитну політику держави бажано було б спрямувати на сприяння відкриття мережі спеціалізованих банків, компаній, фондів, які б займалися лише лізинговими послугами на пільгових умовах оподаткування та одержанням державних кредитів.

Виникає необхідність в конкретнішому обґрунтуванні заходів в сферах податкової, бюджетної, грошово-кредитної, амортизаційної і митної політики. На думку автора, передбачені законом пені за прострочення сплати податків за своїм розміром мають характер покарання і не обмежуються своєю істинною метою по компенсації збитку. Податкове законодавство передбачає також штрафи, які накладаються на платника податків у будь-якому випадку несплати без урахування обставин кожного конкретного випадку. Необхідно законодавчо чітко розмежувати технічну помилку і умисне уникнення від сплати податків, а на час судового розгляду з питань сплати податків повинна існувати можливість відстрочення виконання до ухвалення остаточного рішення. Для цілей оподаткування виробничі витрати віднімаються з бази оподаткування лише частково. Зокрема, до таких витрат відносяться витрати на рекламу. Передбачивши в Податковому кодексі більш широкі можливості для вирахування виробничих ви-

трат можна усунути одну з головних перешкод активізації інвестиційної діяльності для інноваційного розвитку суб'єктів господарювання.

Бюджетна політика повинна орієнтуватися на посилення інвестиційного потенціалу і зростання власних бюджетних доходів суб'єктів держави і органів місцевого самоврядування. Чинне державне законодавство не вирішує вказаних проблем. У зв'язку з цим необхідно передбачити такі заходи:

- збільшення нормативів відрахувань від державних регулюючих податків для бюджету суб'єктів держави в цілях повного забезпечення фінансування рішень державних органів влади на території регіонів;

- передача частини повноважень по інвестуванню інноваційних проєктів на регіональний рівень, одночасно з передачею джерел по забезпеченню їх фінансування;

- рішення проблеми сплати податків відособленими структурними підрозділами підприємств за місцем їх фактичної діяльності;

- вдосконалення міжбюджетних відносин на основі закріплення витратних повноважень за кожним рівнем бюджетної системи і нормативів бюджетних витрат по кожному збільшеному розділу бюджетної статі.

У грошово-кредитній політиці разом з підтримкою помірному рівня інфляції і валютного курсу гривні, що враховує інтереси вітчизняних суб'єктів господарювання, слід звернути увагу на проведення валютних операцій. Експортна або імпортна операція регулюється та підлягає безлічі складних регламентацій валютного законодавства. У зв'язку з цим необхідним є внесення однозначності у валютне законодавство, оскільки існує небезпека при здійсненні багатьох операцій того, що платіж, який представлявся легкоздійсненним без ліцензій Центрального банку, згодом перетворювався на валютну операцію, що підлягає обов'язковому ліцензуванню.

У амортизаційній політиці необхідно дати право суб'єктами господарювання скористатися пільгою по капітальних вкладеннях в частині сплати податку на прибуток при інвестуванні в нематеріальні активи. Використання такого власного джерела інноваційного розвитку, як амортизація нематеріальних активів, і об'єднання всіх нарахувань підприємства по

майну, що амортизується, до єдиного амортизаційного фонду, створить могутнє джерело фінансування капіталовкладень.

У митній політиці, на думку автора, негативну роль виконують встановлені планові завдання митним органам по збору митних платежів, що підлягають перерахуванню до державного бюджету. Здійснюваний таким чином тиск підсилює існуючі тенденції українських митних органів до свавілля і зловживань при стягненні митних платежів.

Висновки

Дослідженнями доведено, що ефективне інвестування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання вимагає проведення обґрунтованої і виваженої державної політики управління цим процесом. Запропоновано в якості основних заходів технологічного оновлення суб'єктів господарювання використовувати поліпшення умов використання лізингу за рахунок надання податкових пільг та застосування підвищених норм прискореної амортизації, що розширить інвестиційні можливості та підвищить ефективність інвестиційних процесів та сприятиме більш швидкому подоланню наслідків існуючої економічної кризи. Викладені пропозиції є підґрунтям для розроблення державних і регіональних програм технологічного оновлення галузей економіки в цілому та суб'єктів господарювання зокрема.

Література

1. Бузько, И. Р. *Стратегическое управление инвестициями и инновационная деятельность предприятия [Текст] : моногр. / И. Р. Бузько, Е. В. Вартанова, А. А. Голубенко. – Луганск : Изд. ВНУ им. В. Даля, 2002. – 176 с.*
2. Ван Хорн, Дж. *Основы управления финансами [Текст] / Ван Хорн Дж.; пер. с англ. И. И. Елисеевой. – М. : Финансы и статистика. – 1997. – 800 с.*
3. Лушкін, В. А. *Інвестиції та економічний розвиток [Текст] : моногр. / В. А. Лушкін. – Житомир : Житомир, 2002. – 255 с.*
4. Марголин, А. М. *Методы государственного регулирования процесса преодоления инвестиционного кризиса в реальном секторе экономики [Текст] / А. М. Марголин, А. Я. Быстряков. – Челябинск : Б.и., 1998. – 214 с.*

5. Орлов, П. А. Координация управленческих решений в распределенных экономических системах [Текст] : моногр. / П. А. Орлов, А. В. Милов // Современные модели моделирования социально-экономических систем. – Х. : ФЛП Александрова К. М.; ИД «ИНЖЭК», 2009. – С. 346–359.

6. Орлов, П. А. Методический подход к ранжированию проектов реальных инвестиций по социально-экономической эффективности [Текст] / П. А. Орлов, В. В. Рубан // Бизнес-Информ. – 2007. – № 8. – С. 8–10.

7. Хобта, В. М. Активізація і підвищення ефективності інвестиційних процесів на підприємствах [Текст] : моногр. / В. М. Хобта, О. Ю. Попова, А. В. Мешков. – Донецьк : ІЕП, 2005. – 337 с.

8. Ястремська, О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади: наукове видання [Текст] / О. М. Ястремська. – Харків : Вид. ХДЕУ, 2004. – 472 с.

Надійшла до редакції 25.01.2014, розглянута на редколегії 12.02.2014

Рецензент: д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки і маркетингу **П. А. Орлов**, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, м. Харків.

ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБНОВЛЕНИЕ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Е. Н. Ястремская

В статье рассмотрены вопросы активизации инвестирования в инновационное развитие субъектов хозяйствования. Обоснована необходимость проведения на государственном уровне управления политики финансовой и организационной поддержки инновационных проектов, сопровождающихся значительным инвестиционным риском. Рассмотрен опыт развитых стран по применению методов государственного регулирования инвестирования в инновации. Предложено использовать лизинг и льготную амортизационную политику как основные направления активизации инвестиционных процессов инновационной деятельности предприятий для их технологического обновления.

Ключевые слова: активизация инвестирования, инновационное развитие, субъект хозяйствования, государственный уровень управления, инновационный риск, лизинг, амортизационная политика.

**TECHNOLOGICAL UPDATE SUBJECTS OF ECONOMIC
MANAGEMENT ON BASIS OF INNOVATIVELY DEVELOPMENT*****O. N. Iastremska***

The questions of activation of investing in innovative development of management subjects are considered in the article. The necessity of lead through is grounded at state level of management of policy of financial and organizational support of innovative projects, attended with a considerable investment risk. Experience of the developed countries is considered on application of methods of government control of investing in an innovation. It is suggested to use leasing and loyal depreciation policy as basic directions activation of investment processes of innovative activity of enterprises for their technological update.

Keywords: activation of investing, innovative development, management subject, state level of management, innovative risk, leasing, depreciation policy.

Ястремська Олена Миколаївна – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки, організації та планування діяльності підприємства, Харківський національний економічний університет ім. Семе́на Кузне́ця, м. Харків, Україна, e-mail: yastr@inbox.ru.